

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Sisäministeriö

Lausunto
5.2.2026

1/4
VN/28598/2023-TEM-38

Viite: Sisäministeriön lausuntopyyntö VN/28598/2023

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO LUONNOKSEEN HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI KANSALAIUUUSLAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (3. VAIHE)

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö keskittyy lausunnossaan arvioimaan hallituksen esityksen mukaisia muutoksia erityisesti kotoutumisen edistämisen sekä koejärjestelmän toteutuksen näkökulmasta. Työ- ja elinkeinoministeriö viittaa samalla kansalaisuuslain muutosten edeltäviin vaiheisiin antamiinsa lausuntoihin (VN/23086/2023-TEM-19; VN/28596/2023-TEM-39), joissa kansalaistamisen ja kotoutumisen välistä yhteyttä on kuvattu laajemmin.

Millaisia näkemyksiä teillä on ehdotetusta uudesta yhteiskuntatietoedellytyksestä?

Hallituksen esityksessä kansalaisuuslakia ehdotetaan muutettavaksi kansalaistamisen edellytysten osalta siten, että kansalaistamisen uudeksi edellytykseksi asetettaisiin yhteiskuntatietoedellytys eli kansalaisuuskokeen hyväksytty suorittaminen. Muutoksen tarkoituksena on vahvistaa onnistuneen kotoutumisen osoittamista kansalaisuuden saamisen lähtökohtana. Hallituksen esityksen ehdotuksilla pyritään edistämään Suomen kansalaisuudesta kiinnostuneiden ulkomaalaisten perehtymistä keskeisiin yhteiskunnan toimintatapoihin ja perusperiaatteisiin, jotka tukevat aktiivista yhteiskuntaan osallistumista ja ovat tarpeen yhteiskunnassa toimimista varten. Esitetyt muutokset toteuttavat pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan kansalaisuuslaki uudistetaan tiukentamalla kansalaistamisen edellytyksiä.

Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (681/2023, jäljempänä *kotoutumislaki*) hallitusohjelmaan perustuvia muutoksia, joiden mukaisesti suomalaiseen yhteiskuntaan perehtymistä ja sen sääntöjen noudattamista vahvistetaan yhtenä kotoutumisen edistämisen keskeisistä painopisteistä. Tältä osin työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että yhteiskuntatietouden asettaminen kansalaistamisen edellytykseksi olisi yhdenmukainen jatkumo kotoutumisen edistämisen painopisteiden ja kotoutumisen alkuvaiheessa asetettavien kotoutumisen tavoitteiden kehittämiselle. Esityksessä on arvioitu, että esitetyllä yhteiskuntatietoedellytyksellä olisi joiltakin osin samankaltaisia

myönteisiä kannustinvaikutuksia kotoutumiseen kuin jo käytössä olevalla kielitaitoedellytyksellä. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että uusi yhteiskuntatietoedellytys voi kannustaa perehtymään ja lisätä suomalaisen yhteiskunnan toiminnan ja keskeisten perusperiaatteiden tuntemusta. Keskeistä uuden kansalaistamisen edellytyksen toteuttamisessa kuitenkin on, että edellytyksen täyttäminen olisi yhdenvertaisesti mahdollista eri kohderyhmille saavutettavan, ennakoitavan ja laadukkaan kansalaisuuskoejärjestelmän ja kokeeseen valmistautumista tukevan materiaalin kautta.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansalaisuuskoejärjestelmän ehdotetusta toteutustavasta?

Esityksen mukaan kansalaisuuskokeen toteuttamiseksi kehitettäisiin uusi koejärjestelmä, jonka yleinen hallinnointi- ja kehittämisvastuu säädettäisiin Maahanmuuttoviraston tehtäväksi. Maahanmuuttovirasto sopisi kansalaisuuskokeen laatisemasta ja järjestämisestä edellytykset täyttävien toimijoiden kanssa. Kehitettävä kansalaisuuskoe suoritettaisiin digitaalisesti suomen tai ruotsin kielellä. Kokeen suorittaminen sähköisessä muodossa heijastaisi esityksen mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavia digitaalisia taitoja. Esityksessä ehdotetaan, että kokeen sisällöt perustuisivat olemassa olevaan, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen ylläpitämään kotoutumislain mukaisen monikielisen yhteiskuntaorientaation oppimateriaaliin, jota kansalaisuutta hakevat voisivat hyödyntää kokeeseen valmistautuessaan. Esityksen mukaan kokeella tulisi pystyä arvioimaan luotettavasti ja riittävän yksiselitteisesti siihen osallistuvan tietoja. Kokeessa edellytetty suomen tai ruotsin kielitaidon taso vastaisi kansalaisuutta varten vaadittavaa kielitaitotasoa (B1).

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että esityksessä on taustoitettu ja huomioitu kattavasti esimerkkijärjestelmien kokemusten kautta koejärjestelmään ja sen hallinnoimiseen liittyvät säädös- ja kehittämistarpeet. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että Maahanmuuttoviraston tarvitsemat resurssit uuteen säädettävään tehtävään turvataan, ja että uusi tehtävä ei vaaranna viraston muuta ydintoimintaa. Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää kiinnittämään huomiota siihen, että kokeen sisällöllistä osuvuutta ja koetehtävien edellyttämää suomen tai ruotsin taidon tasoa seurattaisiin ja kehitettäisiin säännöllisesti kokeen suoritustulosten pohjalta huomioiden kokeeseen osallistuvien vaihtelevat taustat ja valmiudet. Kansalaisuuskokeen laatijaksi valittavalla toimijalla tulisi olla laaja-alainen tuntemus kokeen kohderyhmästä, kokeen suorittamiseen vaikuttavista valmiuksista sekä kokeen suorittamiseen tarvittavasta kielitaidon tasosta.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää kannatettavana monikielisen yhteiskuntaorientaation oppimateriaalin hyödyntämistä kansalaisuuskokeen taustamateriaalina, mutta huomauttaa, että kokeen kehittämisessä tulisi arvioida tarkemmin yhteiskuntaorientaation oppimateriaalin soveltumista kokeeseen itsenäisesti opiskeltavaksi taustamateriaaliksi ja oppimateriaalin kehittämistarpeita sen alkuperäisen käyttötarkoituksen muuttuessa. Yhteiskuntaorientaation laaja oppimateriaali on kehitetty ja suunnattu ensisijaisesti yhteiskuntaorientaation kouluttajien työn tueksi. Yhteiskuntaorientaation oppimateriaalin kehittämistarpeiden arvioinnissa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, onko oppimateriaali yhdenvertaisesti saavutettava kansalaisuuskokeeseen osallistuville ja vastaako se kielellisesti kokeessa edellytettyä kielitaitotasoa (korkeintaan B1). Yhteiskuntaorientaation oppimateriaalin kehittämisestä uutta käyttö-

tarkoitusta varten ja jatkuvasta ylläpidosta Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle aiheutuvat kulut tulisi myös arvioida. Samalla tulee varmistaa, että oppimateriaalin alkuperäinen käyttötarkoitus monikielisen yhteiskuntaorientaation materiaalina säilyy, vaikka samaa materiaalia käytettäisiin kansalaisuuskokeen taustamateriaalina.

Kokeen yleistä kehittämistä varten asetettavassa asiantuntijatoimikunnassa olisi kannatettavaa seurata myös yhteiskuntaorientaation oppimateriaalin kehittämistarpeita yhteistyössä oppimateriaalin ylläpidosta ja kehittämisestä vastaavan Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen kanssa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö pitää kokeen edellyttämän kielitaitotason seurannan vuoksi tärkeänä, että sekä kokeen laatijalla että asetettavan asiantuntijatoimikunnan jäsenistössä olisi syvällistä maahanmuuttajien kielitaidon kehittämisen asiantuntijuutta.

Millaisia näkemyksiä teillä on ehdotettujen muutosten vaikutuksista?

Kansalaisuuden saamisen uudeksi edellytykseksi ehdotettavalla yhteiskuntatietoudella ja sen osoittamiseen tarkoitetun kansalaisuuskokeen käyttöönotolla voi olla myönteisiä vaikutuksia kotoutumiseen ja suomalaiseseen yhteiskuntaan perehtymiseen kokeeseen valmistautumiseksi tarvittavien tietojen omaksumisen näkökulmasta. Kokeen aiheisiin kuuluisi mm. yksilön oikeudet ja velvollisuudet sekä sukupuolten tasa-arvo. Työ- ja elinkeinoministeriö yhtyy esityksessä esitettyyn arvioon, jonka mukaan kansalaisuuskokeeseen valmistautumisella ja aiheisiin perehtymisellä voi olla tiedon lisäämisen kautta välillistä myönteistä vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon. Kansalaisuuskoe voi välillisesti vaikuttaa myös kansalaisuuden hakijoilta vaadittavan kielitaitotason yhdenmukaistumiseen, kun kansalaisuuskoe tulisi suorittaa suomeksi tai ruotsiksi riippumatta siitä, millä tavalla henkilö osoittaa kansalaisuuslain mukaisen kielitaitoedellytyksen.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että kansalaisuuskokeen toimivuutta ja yhdenvertaisuutta seurattaisiin ja arvioitaisiin jatkossa sukupuolten sekä eri osallistujaryhmien, erityisesti haavoittuvammassa asemassa olevien, kuten esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomien, vammaisten henkilöiden, ikääntyneiden hakijoiden sekä kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden näkökulmasta.

Tähän voitte kirjoittaa muita mahdollisia näkemyksiänne.

Esityksessä esitetään säädettävän niistä perusteista, joilla yhteiskuntatietoedellytyksestä voitaisiin poiketa. Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksestä ei käy selkeästi ilmi, edellytettäisiinkö luku- ja kirjoitustaidottomalta henkilöltä kansalaisuuskokeen suorittamista tai olisiko luku- ja kirjoitustaidottomuus tai heikko luku- ja kirjoitustaito sellainen esityksessä tarkoitettu lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, jonka vuoksi kokeen suorittamiseen voitaisiin myöntää erityisjärjestelyjä. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää, että esitystä arvioitaisiin ja täydennettäisiin tämän hakijaryhmän osalta huomioiden erityisesti digitaalisen koejärjestelmän ja käytettäväksi esitettävän oppimateriaalin saavutettavuuden rajoitteet. Tulisi varmistua siitä, että koe mittaa hakijan suomalaisen yhteiskunnan tuntemusta, eikä sen osoittaminen jäisi kiinni esimerkiksi puutteellisista digitaidoista.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää myönteisenä, että esityksen mukaan suomen- tai ruotsinkielisen yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon

suorittamista voitaisiin pitää painavana syynä poiketa yhteiskuntatietoedellytyksestä. Poikkeuksen tarkoituksena olisi lisätä Suomen pitovoimaa korkeakoulututkinnon suorittaneita kohtaan. Työ- ja elinkeinoministeriö ehdottaa, että jatkovalmistelussa arvioitaisiin, tulisiko suomen- tai ruotsinkielisen yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisesta säätää soveltamisen sekä yhteiskuntatietoedellytyksestä viestinnän selkeyden vuoksi suomen- ja ruotsinkielistä ylioppilastutkintoa vastaavasti esitetyn 17 b §:n 1 momentissa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että esityksen mahdollisia vaikutuksia Suomen houkuttelevuuteen arvioidaan.

Anna Bruun
Neuvotteleva virkamies, yksikön päällikön sijainen

Hanna-Maria Hyttinen
Erityisasiantuntija

JAKELU

SM MMO Maahanmuutto- ja kansalaisuusyksikkö;
Roope Jokinen, Hanna Pihkanen

VN/28598/2023-TEM-38

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: